

IŽANGA

Katė po prieangio grindimis vėl ėmėsi darbo. Draskomos pliauskos garsas aidėjo pro medines mano miegamojo grindis. Nagų galandimas, savosios teritorijos žymėjimas – nesiliaujantys garsai mirtinoje nakties tyloje.

Atsisėdau ant lovos krašto, keliskart treptelėjau į medines grindis ir mintyse tariau: „Prašau, leisk man pamiegoti.“ Šį prašymą kartodavau nuolat visiems čia esantiems gyviamis ir daiktams, nesvarbu, koks būtent gamtos kūrinys konkrečią naktį neduodavo man ramybės.

Draskymas liovėsi ir aš vėl išsitiesiau ant paklodės. Kiti garsai, dabar jau geriau pažįstami: seno čiužinio šiugždesys, svirpliai, vėjo, siautėjančio slėnyje, staugimas. Visa tai priminė man apie naująjį mano gyvenimą – lovą, kurioje miegojau, slėnį, kuriame gyvenau, šnabždesį naktyje: „Tu esi čia.“

Užaugau mieste ir esu sutverta miesto gyvenimui, įpratusi prie gatvė skubančių žmonių, triukšmo, automobilių pypsėjimo, bėgiais iki vidurnakčio važinėjančių traukinių. Įpratau tikėtis išgirsti pėdų trepsėjimą virš galvos, uždaromų durų trenksmą, vandenį, gurguliuojantį sienų vamzdžiuose. Visa tai netrukdydavo man miegoti.

Šio namo tyla kartais gąsdino. Bet tyla buvo geriau nei gyvūnai.

Prie Emės aš galėjau priprasti. Jos atvykimas būdavo toks sklandus, kosėjantis jos automobilio variklis kiemo keliuke – paguoda, jos žingsniai koridoriuje mane užliūliuodavo. Bet katės, svirpliai, pelėdos, kojotai – prie jų reikėjo priprasti.

Po keturių mėnesių pagaliau pajutau skirtumą, lyg keistūsi metų laikai.

ATSIKRAUSTĖME VASARĄ, pirmiausia – Emė, po kelių savaitių – aš. Miegojome su uždarytomis durimis ir visu pajėgumu įjungtu oro kondicionieriumi, kambariuose tiesiai vienas prieš kitą. Pamenu, liepą, kai pirmąkart vidurnaktį išgirdau riksmą, pašokau iš miegų ir pamaniau: „Emė.“

Dejonė buvo prislopusi, žema, lyg kažkas vaduotūsi mirtimi, ir mano vaizduotė jau pildė spragas: Emė, besigaluojanti mirtimi, susigriebusi už gerklės arba suklypusi ant dulketų grindų. Nusku-bėjau skersai koridorių ir jau buvau suėmusi jos durų rankeną (duryš užrakintos), kai ji staigiai jas atidarė ir išplėtusi akis pažvelgė į mane. Akimirka atrodė visai kaip tada, kai pirmąkart susitikome, abi ką tik baigusios mokyklą.

Bet tai tebuvo optinė apgaulė tamsoje.

– Ar girdėjai? – sušnabždėjo ji.

– Maniau, kad tai tu.

Jos pirštai apglėbė mano riešą, o mėnesiena pro langus be užuolaidų apšvietė jos akių baltymus.

– Kas čia per garsas? – paklausiau.

Emė turėjo gyvenimo laukinėje gamtoje patirties, ji daug metų savanoriavo su Taikos korpusu, ir nepažįstama aplinka jos netrikdė. Dar vienas riksmas, ir Emė pašoko – garsas sklido tiesiai iš po mūsų.

– Nežinau.

Ji buvo maždaug mano ūgio, bet liesesnė. Prieš aštuonerius metus būtų buvę atvirkščiai, tačiau per tą laiką, kai buvo išvykusi, ji neteko apvalumų ir jaunatviškumo. Dabar aš jaučiau poreikį ją glo-

boti. Saugoti nuo pavojų, nes šiomis dienomis iš Emės nebuvo likę nieko, tik aštrūs kampai ir blyški oda.

Bet ji atitoko pirmoji, be garso nužingsniavo koridoriumi, kulnais vos liesdama grindis. Nusekiau iš paskos, stengdamasi žengti lengvai, negiliai kvėpuodama.

Padėjau ranką ant laidinio telefono, kabančio ant virtuvės sienos, dėl viso pikto. Bet Emė turėjo kitų planų. Ji pagriebė iš virtuvės stalčiaus žibintuvėlį, lėtai pravėrė lauko duris ir žengė į medinį prieangį. Mėnesiena sušvelnino jos bruožus, vėjelis kedeno juodus plaukus. Ji nukreipė šviesos spindulį į medžių juostą ir ėmė leistis laiptais.

– Eme, palauk, – tariau, bet ji atsigulė pilvu į purvą nekreipdama į mane dėmesio. Pašvietė žibintuvėliu po prieangiu ir kažkas vėl suriko. Įsikibau į medinį turėklą, o Emė apsvirtė ant nugaros lengvai tirtėdama iš juoko, kol jis ištrūko iš jos krūtinės ir garsiai suskambėjo nakties ore.

Šnypštelėjimas, kailio ruoželis, šovęs iš po namo tiesiai į mišką, netrukus ir kitas iš paskos. Emė pasirėmė ir atsistojo, jos pečiai tebevirpėjo.

– Gyvenam virš kačių viešnamio, – tarė.

Aš šyptelėjau, užplūdo staigus palengvėjimas.

– Nenuostabu, kad namas kainavo taip pigiai.

Emės juokas pamažu nuslopo, jos dėmesį patraukė kažkas kita.

– Ak, pažvelk, – tarė ji, liesa ranka rodydama į dangų už manęs.

Pilnatis. Ne, supermėnulis. Taip jis vadinamas. Geltonas ir pernelyg arti, lyg galėtų veikti Žemės trauką. Varo mus į pamišimą. Varo kates iš proto.

– Galim uždėti gelžbetonio blokelių, – pasiūliau. – Kad gyvūnai nelįstų.

– Žinoma.

Bet, žinoma, niekad neuždėjom.

EMEI PATIKO MINTIS apie kates. Emei patiko ir senos medinės trobos, ir prieangiai su supamosiomis kėdėmis, kaip ir degtinė, smiginio strėlyčių mėtymas į žemėlapi geriant tą degtinę, ir likimas.

Ji labai tikėjo likimu.

Štai kodėl ji buvo tokia tikra, kad atsikraustyti čia kartu – pui-kus sumanymas, negali būti jokių dvejonų ir apmąstymų. Likimas mus vėl suvedė, kai mūsų keliai susikirto prastai apšviestame bare prieš tai nesimačius aštuonerius metus. „Tai – likimo ženklas“, – pasakė ji, o man, apgirtusiai, tai pasirodė visiškai logiška, mano mintys tuo metu pynėsi su josios lyg laidų raizgalynė.

Katės turbūt irgi buvo ženklas – ką jis reiškė, iki galo nesupratau. Buvo ir kitų ženklų: supermėnulis, jonvabaliai, žybčiojė jos juoko ritmu, oras, apsunkęs nuo drėgmės, lyg mus skandintų. Paskui, kiekvienąkart, kai išgirdavau garsą, kai pašokdavau nuo aptriušusios rudos sofas ar nuo kėdės prie vinilinio virtuvės stalo, Emė trūktelėdavo pečiais ir tardavo: „Tai tik katės, Lėja.“

Bet daug savaičių man sapnuodavosi didesni padarai, gyvenantys po mumis. Kasdien išeidama peržengdavau laiptus vienu plačiu žingsniu, kaip vaikas. Įsivaizduodavau padarus, susigūžusius tamsoje, purve, kai tesimato jų spoksančios geltonos akys. Gyvatės. Meškėnai. Benamiai pasiutę šunys.

Dar vakar vienas mokytojas sakė, kad į jo kiemą buvo užsukęs lokys. Pasakė paprastai – jo kieme buvo lokys. Lyg lokys būtų tas, ko galima ir nepastebėti praeinant pro šalį. Kaip grafitis ant pėsčiųjų tilto virš gatvės ar perdegęs gatvės žibintas. Tiesiog lokys.

– Jums nepatinka, lokiai, panele Stivens? – paklausė jis, išsišiepęs. Tas mokytojas buvo pagyvenęs ir putlus, su aplink vestuvinių žiedą išsipūtusia, lyg protestuojančia, oda, dėstė istoriją ir, atrodo, ši jam patiko labiau nei realybė.

– Kam patinka lokiai? – atsakiau, mėgindama jį apeiti koridoriuje.

– Turbūt būtų geriau mėgti lokius, jei kraustotės į jų kraštą. – Jo balsas skambėjo garsiau, nei reikėtų. – Juk tai jų žemėje vis statote savo namus. Kurgi dar jiems gyventi?

Kaimynų šuo ėmė loti, o aš žiūrėjau pro užuolaidų plyšį, laukdama pirmųjų šviesos spindulių.

Tokiais rytais, nepaisant mano pradinių lūkesčių – gamtos kvapo, medinių trobelių su supamosiomis kėdėmis žavesio, naujos pradžios pažado, – aš trokšte trokšdavau grįžti atgal į miestą. Trokšdavau miesto lyg kavos, ryte išsiliejančios į mano kraują, intrigos vaikymosi, pakylėto jausmo, pamačius išspausdintą savo vardą.

Atvykus vasarą, pirmiausia buvo ilgas ramybės laikotarpis, kai išsitiesusios dienos pasveikindavo mane palaiminga bemintyste. Nubudusi ryte, išipylusi kavos ir nulipusi mediniais laiptais, akimirką jausdavausi taip arti žemės, jusdavau sąlytį su kažkokia stichija, kuri anksčiau man buvo nepažįstama: mano pėdos, išpaustos tiesiai į purvą aplink mūsų prieangį, sidabrinė žolė, lendanti man pro tarpupirščius, – lyg pati vietovė mane savintųsi.

Tačiau kitomis dienomis ramybę pakeisdavo tuštuma, ir aš jusdavau savyje kažką krutant, lyg raumenų atmintį. Kartais svajodavau, kad koks piktavalis programišius nulaužtų visą internetą, ištrintų visus duomenis apie mus, ir aš galėsiu grįžti. Pradėti nuo pradžią. Būti ta Lėja Stivens, kuria buvau ketinusi tapti.

1 SKYRIUS

Šarmas, štai kaip Emė vadino tas namo keistenybes: nėra vandens spaudimo duše, keistas namo planas. Mūsų name buvo didelės stumdomosios stiklinės durys, jungiančios fasado priėngį su svetaine ir virtuve, už jų buvo koridorius, du miegamieji ir bendra vonia.

Pagrindinės durys buvo koridoriaus gale ir atsidarydavo į mišką, tarsi namas būtų buvęs suplanuotas tinkamų gabaritų, bet blogai orientuotas.

Turbūt geriausia, ką galiu pasakyti apie namą, yra tai, kad jis priklauso man. Bet net tai nėra visiškai tiesa. Nuomos sutartyje įrašytas mano vardas, šaldytuve guli mano maistas, man priklauso šluostė, kuria valom žiedadulkes nuo stumdomųjų durų stiklo.

Vis dėlto namas tebeprklauso kažkam kitam. Baldai – taip pat. Nedaug tepasiėmiau kraustydamasi iš ankstesnės buveinės.

Kai pagalvoju, nedaug ir turėjau tame vieno kambario butuke *Prudential Center* rajone Bostone. Aukštos baro kėdės netilptų po standartinio aukščio virtuviniu stalu. Dvi drabužių spintos, sofa ir lova, kurią būtų brangiau pergabenti negu nusipirkti naują. Kartais svarstydavau, ar ne dėl mamos žodžių, man skambančių mintyse, man atrodo, kad ši vieta ir mano pasirinkimas būti čia yra mažai ko verti.

Prieš išvykdama iš Bostono mėginau apdumti mamai akis, pateikdama šį esminį gyvenimo pokytį taip, lyg tai būtų mano sprendimas, savo ir josios labai mėginau apeliuoti į jos geradarystės ir padorumo jausmą. Kartą girdėjau, kaip ji savo draugams pristatinėjo mane ir mano sesę: „Rebeka padeda tiems, kuriuos galima išgelbėti, o Lėja suteikia balsą tiems, kurių išgelbėti neįmanoma“, taigi įsivaizdavau, kaip ji draugams pateiktų visą dabartinę situaciją: „Mano dukra išsina kūrybinių atostogų. Kad padėtų vaikams, kuriems jos reikia.“ Jei kas ir galėtų prakišti tokią idėją, tai tik mano mama.

Iš pat pradžių pateikiau tai kaip savo idėją, lyg nebūčiau prisiplakusi prie kažkieno kito, nes neturėjau, kur daugiau eiti. Lyg būčiau jautusi, kad kuo ilgiau stoviu vietoje, tuo labiau jaučiu užsitraukiantį tinklą. Mudvi su Eme jau buvom sumokėjusios užstatą, ir aš tiesiog plūduriavau laike savaite po savaitės, įsivaizduodama kažkokį manęs belaukiančio naujo pasaulio variantą. Bet net tuomet telefono skambučiui reikėjo sukaupti drąsos. Pasirinkau tokį laiką, kai žinojau, kad mama bus pakeliui į tradicinį pasimatymą su *mergaitėms* puodelio kavos.

Surepetavau kalbą, iš anksto numatydama svarbiausius punktus: „Metu darbą ir išvažiuoju iš Bostono. Dėstysiu vyresniosioms vidurinės mokyklos klasėms, jau turiu darbo pasiūlymą. Vakarų Pensilvanijoje. Juk žinai, kad čia pat, Amerikoje, yra didžiulių regionų, kuriems reikia pagalbos vykdant plėtrą, tiesa? Ne, nebūsiu viena. Pameni Emę? Mano kambarioke, su kuria gyvenau, kai po koledžo atlikinėjau praktiką? Ji važiuoja su manim.“

Pirma, ką mama atsakė, buvo: „Nepamenu jokios Emės.“ Lyg tai būtų buvęs svarbiausias iš visų faktų. Bet taip veikė jos protas – ji kibdavo prie smulkmenų, kol galiausiai, pašnekovui nė nenujaučiant, sugriūdavo visi svarbiausi argumentai. Bet tuo pat metu jos klausinėjimo metodas mums teikdavo tikrumo, žinojimo, kad nekuriam planų iš svajonės, kuri neišvengiamai subyrės, neatlaikiusi spaudimo.

Perkėliau telefoną ant kito peties.

– Gyvenau su ja po koledžo.

Pauzė, bet tyloje girdėjau jos mintis: „Turi galvoje, po to, kai negavai darbo, kuri maneisi gausianti po baigimo, vietoje to ėmeisi neapmokamos praktikos ir neturėjai, kur gyventi?“

– Maniau, kad gyvenai su... koks ten jos vardas? Ta raudonplauke? Kambarioke iš koledžo laikų?

– Su Peidže, – atsakiau, įsivaizduodama ne tik ją, bet ir Aroną kaip visuomet. – Gyvenau, bet tik trumpai.

– Aišku, – atsakė ji iš lėto.

– Mama, neprašau tavo leidimo.

Tik iš tiesų lyg ir prašiau. Ji tai žinojo. Ir aš žinojau.

– Grįžk namo, Léja. Grįžk namo ir pakalbėsime apie tai.

Jai patariant ir gelbstint mes su seserim nuo pat vidurinės mokyklos laikų buvom pirmūnės. Kad mus apsaugotų, ji mokėsi iš savo pačios gyvenimo klaidų. Išaugino dvi savarankiškas, sėkmės lydymas dukras. Atrodė, kad tokiam savo statusui dabar sukėliau pavojų.

– Tai ką, – tarė ji, mėgindama pažvelgti į situaciją kitu kampu. – Tu vieną dieną tiesiog atėjai į darbą ir pasakai, kad jį meti?

– Taip.

– Ir kodėl taip darai?

Prieš išsitiesdama ir išberdama savo paruoštą kalbą užsimerkiau ir minutėlę įsivaizdavau, kad esam kiti žmonės, galintys sakyti tokius dalykus: „Nes mane ištiko bėda, didelė didelė bėda.“

– Nes noriu prisidėti prie pokyčių. Ne vien rinkti faktus ir pateikti jų ataskaitas. Laikraštyje nedarau nieko, tik pataikauju savo pačios ego. Mokytojų trūksta, mama. Galėčiau iš tikrųjų daryti ką nors reikšminga.

– Gerai, bet Vakarų Pensilvanijoje?

Jos intonacija pasakė man viską, ką reikėjo žinoti.

Kai Emė pasiūlė idėją, Vakarų Pensilvanija atrodė lyg kitoks man pažįstamo pasaulio variantas su kitokia mano pačios atmaina, o tuo metu man būtent to ir reikėjo. Bet mano mamos pasaulis buvo pasagos formos. Jis tęsėsi nuo Niujorko iki Bostono, arka

apglėbdamas visą Masačusetsą (bet visiškai aplenkdamas Konektikutą). Ji buvo to pasaulio epicentras Masačusetse, o į kiekvieną arkos pakraštį buvo sėkmingai išsiuntusi po dukrą, ir jos pasaulis buvo išbaigtas ir tinkamai sudėliotas. Palyginus su tuo, bet kuri kita vieta jai atrodytų kaip didesnė ar mažesnė nesėkmė.

Mano šeima iš tiesų tebuvo viena karta nuo štai tokio gyvenimo: nuomojamas namas su niekam tikusia kanalizacija, nuomininkai, priimamai iš reikalo, neįsimenančio pavadinimo miestelis, darbas, bet be karjeros perspektyvų. Kai tėtis mus paliko, buvau per maža, kad suprasčiau, ką mums tai reikš. Bet žinojau, kad buvo laikas, kai buvom tam nepasirengusios ir priklausomos nuo aplinkinių dosnumo. Tie metai buvo sunkūs – anksčiau mama apie juos nekalbėdavo, o dabar apsimeta, kad jų nė nebuvo. Jai turbūt atrodė, kad dabar žengiu žingsnį atgal.

– Gerų mokytojų reikia visur, – argumentavau aš.

Ji patylėjo, ir atrodė, kad su manim sutinka, lėtai ir išėtstai atsakydama:

– Taip.

Padėjau ragelį, jausdamasi įrodžiusi savo tiesą, o tada pajutau dilgtelėjimą. Ji nenorėjo nusileisti. *Gerų mokytojų reikia visur, tas tiesa, bet tu nesi gera mokytoja.* Ji nenorėjo tyčia manęs ižeisti. Mes abi su seserimi buvom mokyklos pirmūnės, gavusios pagyrimus už gerą mokymąsi, abi anksčiau laiko priimtos į pasirinktus koledžus. Ne-nuostabu, kad mama abejojo mano sprendimu, ypač kai jis atėjo taip netikėtai.

„Metu darbą“, – pasakiau jai. Nemelavau, tik atskleidžiau faktą. Tiesa buvo ta, kad tokia išėtis buvo saugiausia tiek laikraščiu, tiek man. Tiesa buvo ta, kad neturėjau darbo pagal vienintelę profesiją, kuriai ruošiausi, ir jokių perspektyvų, jokių galimybių. Tiesa buvo ta, kad jaučiausi dėkinga mamai už patį banaliausią vardą, kurio augdama nekenčiau. Mergina į akis nekrentančiu vardu, galinti įsilieti į minią ir niekur neišsiskirti.

MAN RENGİANTIS eiti į mokyklą Emės automobilio vis dar nebuvo kieme. Ne taip ir neįprasta. Ji dirbo naktinėje pamainoje ir jau kurį laiką susitikinėjo su kažkokiu vaikinu vardu Džimas, kurio balsas telefonu skambėjo taip, lyg jo plaučiai visad būtų aptraukti smalkių. Man atrodė, kad Emė verta daug geresnio, kad ji kažkokiu nepčiuopiamu būdu ritasi žemyn, kaip ir aš. Bet toleravau tai, nes supratau, kaip čia galima pasijusti, kai ramybė ima atrodyti lyg tuštuma, ir kad kartais tiesiog norisi, kad tave kas nors pamatytų.

Šiokiadieniais mes kartais nesimatydavom kelias dienas iš eilės. Bet šiandien – ketvirtadienis, man reikėjo sumokėti nuomą. Emė paprastai palikdavo man pinigų ant stalo, po spalvotu sodo nykštuku, kurį buvo radusi ir naudojo kaip stalo akcentą. Pakėliau nykštuką už raudonos skrybėlės tik norėdama dar kartą patikrinti. Nieko neradau, tik kelis paklydusius trupinėlius.

Jos vėlavimas mokėti nuomą taip pat nebuvo toks jau neįprastas. Palikau jai prilipinamą raštelį šalia laidinio telefono, mūsų sustartoje vietoje. Didelėm raidėm parašiau LAIKAS MOKĖTI NUOMĄ ir prilipdžiau ant lentomis apkaltos sienos. Ji buvo nuėmusi visus ankstesnius tos savaitės raštelius: PAŽIŪRĖK SĄSKAITĄ UŽ ELEKTRĄ, SUGEDO MIKROBANGŲ KROSNELĖ, KROSNELĖ PATAISYTA.

Atstūmiau stumdomąsias duris, įjungiau šviesas prie durų, pradėjau raustis rankinėje raktų ir susivokiau, kad pamiršau mobilųjį telefoną. Man besigręžiant atgal, pro langą įsiveržė vėjo gūsis, ir pamačiau, kaip geltonas popieriaus lapelis LAIKAS MOKĖTI NUOMĄ nusklendžia žemyn ir nusileidžia po mediniu stovu, ant kurio dėdavom laiškus. Atsiklaupusi pamačiau po stovu prisirinkusių šiukšlių.

Krūvą prilipinamų raštelių. PASKAMBINK DŽIMUI užrašų į viršų, bet pusiau pasislėpusį po kitu lapeliu. Keletas kitų, tuščiom pusėm į viršų. Pasirodo, Emė jų nepaėmė, jie keletą praėjusių savaitų pragulėjo tarp sienos ir baldų.

Emė neturėjo mobiliojo telefono, nes jos senasis liko pas jos buvusį vaikina, jo vardu buvo ir mokėjimo planas, ir Emė nenorėjo,

kad buvusysis galėtų ją lengvai susekti. Nuo minties, kad likčiau be mobiliojo telefono, jausdavausi beveik nuoga, bet ji sakė, gera jausti, jog niekas negali tavęs prisišaukti vos užsimanęs. Tuo metu toks mąstymas atrodė labai būdingas Emei – savotiška ir miela, bet dabar tai atrodė veikiau neracionalu ir savanaudiška.

Perdėjau raštelius ant virtuvės stalo. Atrėmiau juos į sodo nykštuką. Mėginau prisiminti, kiek praėjo dienų nuo tada, kai mačiau Emę. Parašiau dar vieną raštelį: PASKAMBINK MAN. Nusprendžiau kitus išmesti, kad paskutinysis nepasimestų toje krūvoje.